

Examen VMBO-GL en TL

2025

tijdvak 2
dinsdag 24 juni
13.30 - 15.30 uur

economie CSE GL en TL

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 44 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 56 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

GT-0233-a-25-2-o

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

Geldstress

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 1 in de bijlage.

Veel jonge mensen in Nederland hebben geldstress: zij maken zich zorgen over hun financiële situatie. Het Nibud onderzoekt geldstress onder jonge mensen tot 23 jaar.

- 1p 1 Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.
Als je rood staat op je betaalrekening heb je een ...(1)... (creditsaldo / debetsaldo). Als je rood staat dan ...(2)... (betaal / ontvang) je rente.
- 1p 2 Jonge mensen die regelmatig geld overmaken naar een spaarrekening hebben minder geldstress. De spaarders ontvangen rente over hun spaargeld.
→ Noem twee andere spaarmotieven.
- 1p 3 Begroten leidt tot afname van geldstress.
Wat is een begroting?
A Het maken van een plan hoe je meer inkomsten kunt ontvangen.
B Het maken van een plan hoe je op de uitgaven kunt bezuinigen.
C Je huidige bezittingen en schulden op een rijtje zetten.
D Je verwachte inkomsten en uitgaven op een rijtje zetten.

In 2022 is er een campagne begonnen om jonge mensen bewuster te maken van hun financiële activiteiten. Uit onderzoek zijn nu de volgende conclusies getrokken:

- 1 Jonge mensen zijn een financiële administratie bijhouden belangrijker gaan vinden.
- 2 Jonge mensen zijn sparen belangrijker gaan vinden.
- 3 Jonge mensen zijn in 2024 budgetteren belangrijker gaan vinden.

Gebruik informatiebron 1.

- 2p **4** Geef van elke conclusie aan of deze juist of onjuist is.
Doe het zo: Noteer de nummers 1, 2 en 3 op je antwoordblad en vul aan met juist of onjuist.
- 2p **5** Lisa heeft een wasmachine, maar deze is kapot gegaan. Ze heeft op dit moment geen geld voor een nieuwe wasmachine en besluit om het geld te gaan lenen. De wasmachine die Lisa koopt kost € 649. Ze besluit om de nieuwe wasmachine op afbetaling te kopen. Hiervoor betaalt ze gedurende twee jaar een maandelijkse termijn van € 31.
→ Bereken het percentage kredietkosten dat ze betaalt voor de aankoop van de wasmachine. Schrijf ook je berekening op.

Ruimte op de arbeidsmarkt

De economie groeit nooit met hetzelfde percentage. Sommige jaren groeit de economie hard, in andere jaren kan de economie krimpen.

- 2p 6 De ontwikkeling van de economie heeft ook gevolgen voor de arbeidsmarkt.
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

De vraag naar arbeid is hetzelfde als de ... (1)... (beroepsbevolking / werkgelegenheid). Het aanbod van arbeid is hetzelfde als de ... (2)... (beroepsbevolking / werkgelegenheid). Als de arbeidsmarkt krap is, dan is het aanbod van arbeid ... (3)... (groter / kleiner) dan de vraag.

In de jaren 2022 en 2023 hebben we in Nederland te maken gehad met grote prijsstijgingen. Dit heeft ook gevolgen voor de arbeidsmarkt.

- 1p 7 Door grote prijsstijgingen kan de economie langzamer gaan groeien. Dit zou tot een ruimere arbeidsmarkt kunnen leiden.

Hier staan vijf economische verschijnselen:

- 1 Er zijn grote prijsstijgingen en de lonen stijgen niet.
- 2 Bedrijven hebben minder personeel nodig.
- 3 De vraag naar goederen en diensten daalt.
- 4 De koopkracht van mensen daalt.
- 5 Er ontstaat een ruimere arbeidsmarkt.

In welke regel staan deze verschijnselen zo, dat er een logische gedachtegang ontstaat?

- A 1 → 2 → 3 → 4 → 5
- B 1 → 2 → 4 → 3 → 5
- C 1 → 3 → 2 → 4 → 5
- D 1 → 3 → 4 → 2 → 5
- E 1 → 4 → 2 → 3 → 5
- F 1 → 4 → 3 → 2 → 5

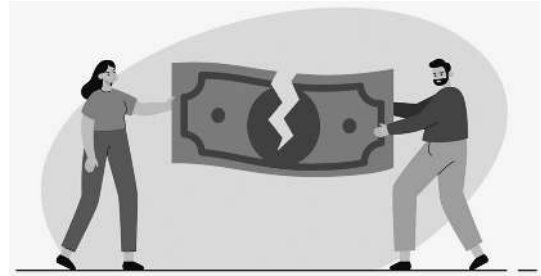
In tijden van prijsstijgingen veranderen de looneisen van werknemers. Werknemers willen geen koopkracht inleveren en daarom worden er in die perioden flinke looneisen gesteld. Werkgevers willen juist geen verslechtering van hun concurrentiepositie.

- 1p **8** Wanneer is een werkgever bereid om de lonen van werknemers te verhogen?
- A Als de arbeidsproductiviteit meer stijgt dan de lonen.
 - B Als de lonen meer stijgen dan de arbeidsproductiviteit.
 - C Als de lonen meer stijgen dan het aantal arbeidsjaren.
 - D Als het aantal arbeidsjaren meer stijgt dan de arbeidsproductiviteit.
- 2p **9** Het gevaar van hogere lonen is dat er op lange termijn structurele werkloosheid kan ontstaan.
→ Leg in twee stappen uit dat hogere lonen kunnen leiden tot structurele werkloosheid.
- 1p **10** In 2023 was de arbeidsmarkt in Nederland krap, dat maakte dat er relatief weinig mensen werkloos waren. In het tweede kwartaal van 2023 bedroeg de werkloze beroepsbevolking 350.000 mensen. Dat was 3,2% van de totale beroepsbevolking.
→ Bereken de totale beroepsbevolking in het tweede kwartaal van 2023. Schrijf ook je berekening op.

Inkomensverschillen

De verschillen in arbeidsloon tussen werknemers die een gelijke opleiding en ervaring hebben, noemen we de loonkloof. De loonkloof tussen mannen en vrouwen wordt in Nederland vooral in de collectieve sector steeds kleiner.

- 1p 11 Welke soort organisatie behoort tot de collectieve sector?
- A banken
 - B middelbare scholen
 - C supermarkten
 - D verzekeringsmaatschappijen

De loonkloof tussen mannen en vrouwen wordt berekend als het gemiddeld uurloon van vrouwen ten opzichte van het gemiddelde uurloon van mannen.

- 2p 12 In 2022 en 2023 is het gemiddelde uurloon van een man € 30. In 2022 verdient een vrouw 82% van het uurloon van een man. In 2023 verdient een vrouw 87% van het uurloon van een man.
- Bereken met hoeveel euro de loonkloof is gedaald in 2023 ten opzichte van 2022. Schrijf ook je berekening op.
- 1p 13 Het gezin Huisman bestaat uit Josephine en Lucas. Lucas heeft een bruto-inkomen van € 22.700 en betaalt € 6.810 aan belastingen.
- Bereken het nettoloan van Lucas. Schrijf ook je berekening op.

Door de ‘gemiddelde belastingdruk’ te berekenen, blijkt welk deel van het bruto-inkomen afgedragen wordt aan belastingen.

$$\text{gemiddelde belastingdruk (in \%)} = \frac{\text{belastingen}}{\text{bruto-inkomen}} \times 100\%$$

- 1p 14 Josephine heeft een bruto-inkomen van € 34.500 en betaalt € 11.040 aan belastingen.
- Bereken de gemiddelde belastingdruk van Josephine. Schrijf ook je berekening op.

1p 15 De overheid wil al jaren dat er zo veel mogelijk mensen deelnemen aan de arbeidsmarkt.

In huishoudens waar maar één persoon werkt, worden de anderen in het huishouden ook aangespoord om betaald werk te doen.

De arbeidskorting is daar een instrument voor.

→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Door de arbeidskorting wordt het belastbaar inkomen van het gezin

Huisman ...(1)... (hoger / lager / niet hoger of lager).

Het gezin Huisman betaalt door de arbeidskorting ...(2)... (meer / minder / evenveel) belasting.

Naast de arbeidskorting bestaat ook de algemene heffingskorting.

1p 16 De algemene heffingskorting is hoger voor mensen met een lager inkomen.

Leidt de algemene heffingskorting tot een nivellering of een denivellering van de inkomensverdeling in een land?

A Tot denivellering: het verandert in het voordeel van de hoge inkomens.

B Tot denivellering: het verandert in het voordeel van de lage inkomens.

C Tot nivellering: het verandert in het voordeel van de hoge inkomens.

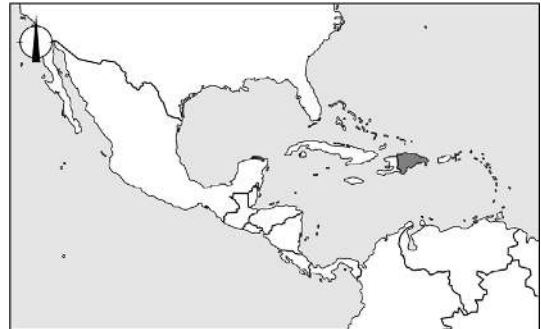
D Tot nivellering: het verandert in het voordeel van de lage inkomens.

De hulp op de juiste plek

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 2 in de bijlage.

Haïti is een ontwikkelingsland in Noord-Amerika. Haïti wordt regelmatig getroffen door aardbevingen en overstromingen. Haïti probeert elke keer weer te herstellen na een ramp. Bij dit herstel is Haïti vaak afhankelijk van hulp.

- 1p 17 Om Haïti te helpen na een ramp zetten verschillende landen hulp in.
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Na een ramp komt er snel hulp in de vorm van medicijnen, tenten en voedsel. Deze hulp noemen we ook wel ...(1)... (noodhulp / structurele hulp). Wanneer deze hulp specifiek tussen twee landen wordt afgesproken, dan heet dit ...(2)... (bilaterale hulp / gebonden hulp / ongebonden hulp).

Er is na een ramp veel behoefte aan ontwikkelingshulp. In een land waar veel ontwikkelingshulp moet worden verdeeld, komt een deel niet op de bestemming terecht, het geld gaat 'verloren'.

Gebruik informatiebron 2.

- 1p 18 Bereken hoeveel dollar ontwikkelingshulp in 2022 'verloren' is gegaan. Schrijf ook je berekening op.

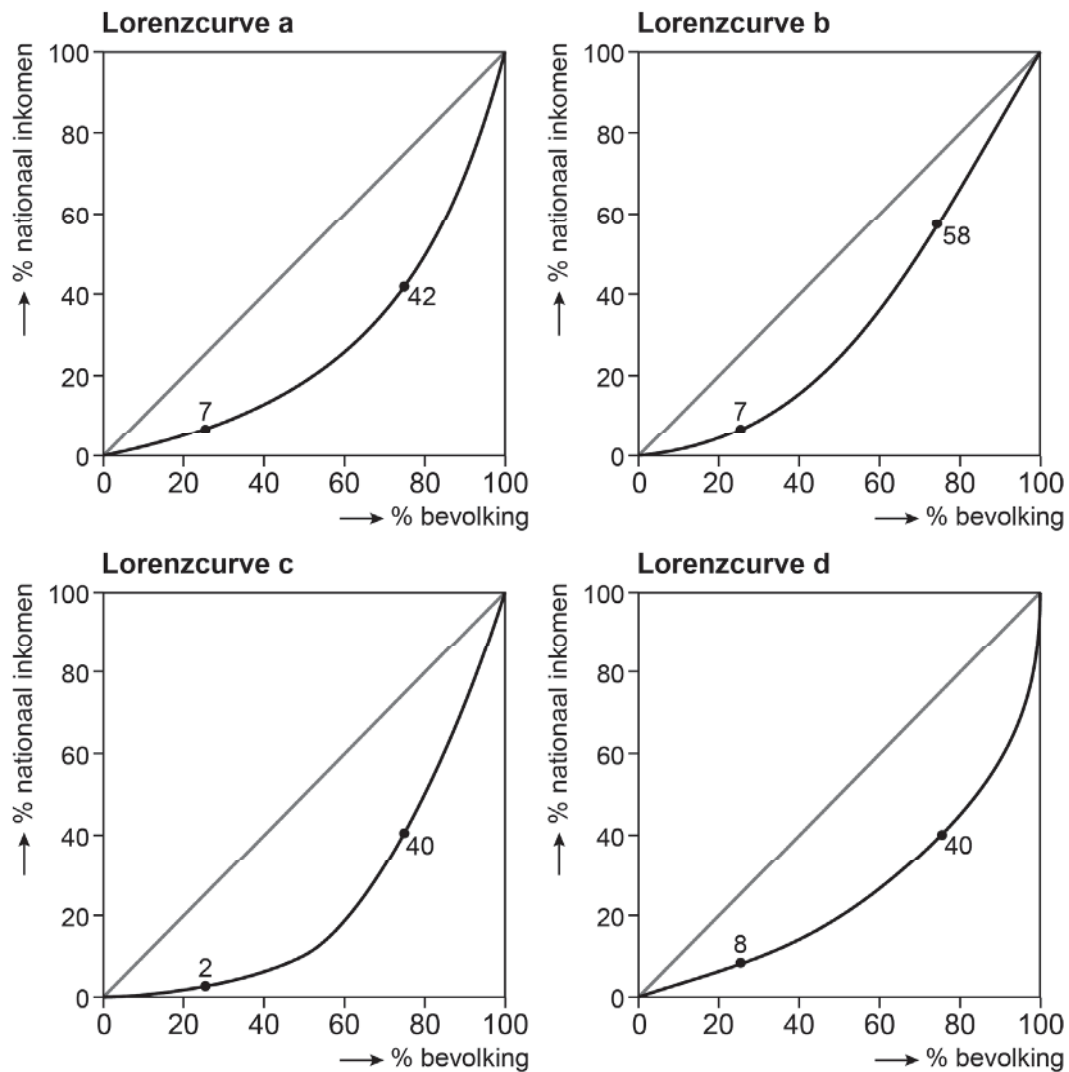
Afhankelijk van de gebeurtenissen in Haïti verandert de hoeveelheid ontwikkelingshulp elk jaar.

Gebruik informatiebron 2.

- 1p 19 Bereken het indexcijfer van de ontwikkelingshulp van 2021. Schrijf ook je berekening op.

Hoe het inkomen in een land is verdeeld, kun je weergeven met de Lorenzcurve.

Van Haïti is alleen bekend dat de rijkste 25% van de bevolking precies zes keer zoveel verdient als de armste 25% van de bevolking.

- 1p 20 In welke Lorenzcurve wordt bovenstaande bewering juist weergegeven?
- A Lorenzcurve a
 - B Lorenzcurve b
 - C Lorenzcurve c
 - D Lorenzcurve d

1p **21** De bevolking van Haïti heeft behoefte aan hulp met als doel het blijvend verminderen van armoede.
→ Is ontwikkelingshulp met als doel het blijvend verminderen van armoede, een vorm van noodhulp of structurele hulp? Geef een argument voor je keuze.

2p **22** De Europese Unie (EU) vindt het moeilijk om te bepalen wat voor soort hulp ze naar Haïti gaan sturen. De landen die hulp leveren, geven liever goederen dan geld.
→ Geef een argument voor en een argument tegen het geven van goederen in plaats van geld.

Doe het zo: Neem de volgende zinnen over op je antwoordblad en vul deze aan:

- 1 Een argument voor het geven van goederen in plaats van geld is
- 2 Een argument tegen het geven van goederen in plaats van geld is

DROPshipping

Jarno had het idee om drop te verkopen aan winkels in het buitenland. Twee jaar geleden opende hij zijn webshop 'DuoMix'. Jarno heeft inmiddels veel klanten, dus is er ook een werknemer aangenomen.

- 1p 23 Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Jarno heeft zich ingeschreven bij de Kamer van Koophandel.

Als ...(1)... (marktform / ondernemingsvorm) koos hij voor een eenmanszaak. Door deze keuze is Jarno ...(2)... (niet / wel) aansprakelijk met zijn privévermogen als zijn bedrijf schulden maakt.

Jarno maakt gebruik van een relatief nieuwe verkooptechniek, namelijk dropshipping. Bij dropshipping plaatst de klant een bestelling in de webshop van Jarno. Vervolgens laat Jarno het product door zijn leverancier direct naar de klant versturen.

- 1p 24 Met dropshipping bespaart DuoMix op de bedrijfskosten.
→ Noem een voorbeeld van bedrijfskosten waarop DuoMix bespaart en leg dit uit.

In onderstaand overzicht staan gegevens en het resultaat van DuoMix over het afgelopen jaar.

gegevens afgelopen jaar	
aantal verkochte dozen met zakken drop	...(a)...
gemiddelde verkoopprijs per doos met drop	€ 17,50
gemiddelde inkoopprijs per doos met drop	€ 11,50
gemiddelde brutowinstmarge per doos met drop	...(b)...%
resultaat afgelopen jaar	
omzet	€ 127.750
inkoopwaarde	...(c)...
brutowinst	€ 43.800
bedrijfskosten	€ 4.300
nettowinst	€ 39.500

Gebruik het bovenstaande overzicht.

- 3p **25** Bereken welke getallen er bij de nummers ingevuld moet worden.
Doe het zo: Noteer de letters (a), (b) en (c) op je antwoordblad. Vul bij de letters het juiste antwoord in. Schrijf ook je berekening op.

DuoMix is tevreden over de omzet van het afgelopen jaar. Dit is echter geen garantie voor de toekomst, want ook andere ondernemers ontdekken de buitenlandse dropmarkt.

- 1p **26** Hier staan vier economische verschijnselen.
- 1 Meer ondernemers ontdekken de buitenlandse dropmarkt.
 - 2 De verkoopprijzen worden lager.
 - 3 De concurrentie wordt groter.
 - 4 DuoMix zal bij gelijkblijvende afzet minder winst behalen.
- In welke regel staan deze verschijnselen zo, dat een logische gedachtegang ontstaat?
- A** 1 → 2 → 3 → 4
B 1 → 2 → 4 → 3
C 1 → 3 → 2 → 4
D 1 → 3 → 4 → 2
E 1 → 4 → 3 → 2
F 1 → 4 → 2 → 3

- 1p **27** Als de concurrentie op de buitenlandse dropmarkt groter wordt, wil Jarno iets doen wat illegaal is: prijsafspraken maken met zijn concurrenten.
 → Leg uit voor wie prijsafspraken nadelig zijn.

Kwetsbaarheid van een open economie

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 3 in de bijlage.

Nederland is al eeuwenlang een handelsland. Nog steeds tonen de export- en importcijfers aan dat Nederland handelt met de hele wereld. Nederland heeft een open economie, dat heeft voordelen en nadelen.

- 1p **28** Zowel import als export levert Nederland welvaart op.
→ Leg uit dat import welvaart voor de consument oplevert.
- Gebruik informatiebron 3.*
- 2p **29** Bereken het overschot of tekort op de betalingsbalans van Nederland. Schrijf ook je berekening op en geef daarbij aan of het een tekort of een overschot is.
- 1p **30** Het grootste deel van de internationale handel van Nederland is met andere landen van de Europese Unie (EU).
→ Noem twee redenen waarom een groot deel van de internationale handel van Nederland plaatsvindt met EU-landen.
- 1p **31** De internationale concurrentiepositie van Nederland is mede afhankelijk van de wisselkoers van de euro ten opzichte van andere valuta.
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.
De internationale concurrentiepositie van Nederland verbetert als de koers van de euro ... (1) ... (daalt / stijgt) ten opzichte van andere valuta. Landen buiten de eurozone betalen dan in eigen valuta ... (2) ... (meer / minder) voor dezelfde hoeveelheid euro's.

Een open economie zorgt voor welvaart, maar is ook kwetsbaar. Wereldwijd kunnen overheden in tijden van (economische) crisis er voor kiezen om hun eigen economie te beschermen. Hierdoor kan de werkgelegenheid in Nederland dalen.

1p **32** Hier staan vijf verschijnselen:

- 1 De overheid van China beschermt de eigen productie door importheffingen.
- 2 Daling van de Nederlandse export.
- 3 Minder vraag naar Nederlandse producten.
- 4 Nederlandse producenten kunnen minder goed concurreren in China.
- 5 Daling werkgelegenheid in Nederland.

In welke regel staan deze verschijnselen zo, dat er een logische gedachtegang ontstaat?

- A 1 → 2 → 3 → 4 → 5
- B 1 → 2 → 4 → 3 → 5
- C 1 → 3 → 2 → 4 → 5
- D 1 → 3 → 4 → 2 → 5
- E 1 → 4 → 2 → 3 → 5
- F 1 → 4 → 3 → 2 → 5

1p **33** Nederland importeert veel onderdelen en grondstoffen.

→ Leg uit dat Nederlandse export afhankelijk is van de import van onderdelen en grondstoffen.

Salma timmert aan de weg

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 4 in de bijlage.

Salma is timmervrouw en wil graag voor zichzelf beginnen. Ze onderzoekt de voordelen en nadelen van een eigen bedrijf en de rechtsvorm die ze wil kiezen.

- 1p **34** Welke belasting betaalt een eigenaar van een eenmanszaak over de behaalde winst?
- A houderschapsbelasting
 - B inkomstenbelasting
 - C omzetbelasting
 - D vennootschapsbelasting

- 1p **35** Salma denkt erover na om zzp'er (zelfstandige zonder personeel) te worden. Salma weet dat enkele collega-zzp'ers bij sommige klussen zwartwerken. Bij zwartwerken worden geen belastingen en sociale premies betaald.
- Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Als bij de berekening van het nationaal inkomen zwartwerk meegerekend wordt dan zal het nationaal inkomen ...(1)... (hoger / lager) zijn. Mensen die uitsluitend zwartwerken hebben geen recht op een ...(2)... (volksverzekering / werknemersverzekering / zorgverzekering).

Als Salma zzp'er wordt, verandert de inkomstenbelasting voor haar. Zo krijgt ze als zzp'er een zelfstandigenaftrek. Dit is een aftrekpost in de inkomstenbelasting die voor ondernemers geldt bij de bepaling van het belastbaar inkomen in box 1.

Gebruik informatiebron 4.

- 2p **36** Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.

Doe het zo: Noteer de nummers (1), (2) en (3) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.

Door de zelfstandigenaftrek wordt het belastbaar inkomen van Salma ...(1)... (hoger / lager). Het grootste voordeel van de zelfstandigenaftrek is relatief voor de ...(2)... (hoge / lage) inkomens. Daardoor wordt de inkomensverdeling ...(3)... (gelijker / ongelijker).

Salma wil € 45 per uur bij klanten in rekening brengen. Van dit uurloon moet ze nog de bedrijfskosten betalen. Hiervoor rekent ze € 13 per uur. Daarnaast moet ze zelf sparen voor haar pensioen, hiervoor wil ze € 803,25 per maand opzij zetten.

- 2p **37** Salma wil 45 weken per jaar en 36 uur per week gaan werken.
→ Bereken voor Salma haar verwacht bruto jaarloon na aftrek van de bedrijfskosten en het pensioen. Schrijf ook je berekening op.
- 1p **38** Uiteindelijk komt Salma tot de conclusie dat ze liever in loondienst gaat werken.
→ Maak van onderstaande zinnen een economisch juiste tekst door de juiste woorden te kiezen.
Doe het zo: Noteer de nummers (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de nummers de juiste woorden in. Kies uit de woorden die tussen haakjes staan.
In loondienst wordt Salma doorbetaald bij ziekte. Haar werkgever draagt hiervoor ...(1)... (AOW / premie) af. In loondienst en als zzp'er heeft Salma recht op volksverzekeringen, want die zijn gebaseerd op het ...(2)... (profijtbeginsel / solidariteitsbeginsel).

Jan Modaal bestaat niet

Bij de beantwoording van de vragen in deze opgave moet je soms gebruikmaken van informatiebron 5 en 6 in de bijlage.

In nieuwsberichten over het onderwerp inkomen, wordt vaak de naam van 'Jan Modaal' genoemd. Jan Modaal is een persoon die ongeveer 60 jaar geleden is verzonnen. Jan heeft een vrouw die niet werkt en samen hebben zij twee jonge kinderen. Jan werkt in loondienst en heeft een modaal inkomen.

- 1p 39 Wat wordt bedoeld met het begrip modaal inkomen?
- A Het afgesproken minimum inkomen als je werkt in loondienst.
 - B Het gemiddelde inkomen in Nederland.
 - C Het inkomen dat in Nederland het meeste voorkomt.
 - D Het netto inkomen dat je verdient als je werkt in loondienst.

Jan en zijn gezin stonden symbool voor de 'gewone burger'. Veel burgers konden zich hierin herkennen en begrepen de informatie daardoor beter.

Gebruik informatiebron 5.

- 2p 40 In de informatiebron staan een aantal krantenkoppen waarin Jan Modaal wordt genoemd. Koppel de krantenkop aan de juiste bron van inkomen. Kies uit: inkomen uit arbeid, inkomen uit bezit, inkomen uit overdracht.
- Doe het zo:*
- krantenkop 1 = inkomen uit ...*
 - krantenkop 2 = inkomen uit ...*
 - krantenkop 3 = inkomen uit ...*

Het modale inkomen wordt jaarlijks berekend door het Centraal Planbureau (CPB). Sinds 1970 wordt het modale inkomen gepubliceerd.

Gebruik informatiebron 6.

- 1p 41 Bereken het modale inkomen in 2023. Schrijf ook je berekening op.

Gebruik informatiebron 6.

- 1p 42 Bereken met hoeveel procent het modale inkomen is toegenomen in de periode 1970–2010. Schrijf ook je berekening op.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Het CPB berekent niet alleen het modale inkomen, het onderzoekt ook de koopkracht van burgers.

- 1p **43** Het modale inkomen wordt nog vaak gebruikt om de koopkracht te onderzoeken.
Waar moet rekening mee gehouden worden bij het bepalen van de koopkracht?
- A De inflatie van het land.
 - B De inkomensverdeling in het land.
 - C De oppervlakte van het land.
 - D Het aantal inwoners in het land.
- 1p **44** Sinds een aantal jaren gebruikt het CPB het voorbeeldgezin van Jan Modaal niet meer. Volgens het CPB is het gezin van Jan Modaal geen goede weergave meer van de maatschappij.
→ Noem een economisch argument waarom het gezin van Jan Modaal geen goede afspiegeling is van de maatschappij.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.

